

Biografieën

La Sfera Armoniosa

Het Nederlandse barokgezelschap La Sfera Armoniosa, opgericht in 1991, is gespecialiseerd in 17e- en 18e-eeuwse muziek. Dirigent en artistiek leider is Mike Fentross. Naast muziek van beroemde componisten als Monteverdi, Händel en Vivaldi, voert het ensemble ook minder bekende muziek uit. Het toonaangevende tijdschrift Gramophone schreef naar aanleiding van La Sfera Armoniosa's eerste cd, met muziek van de Italiaanse componist Kapsberger: "How soon will we hear the enchanting La Sfera Armoniosa again, and what fresh buried treasure will they unearth?" In 2004 stelden de musici een spraakmakend Schönberg-Monteverdiprogramma samen dat zij uitvoerden tijdens het Festival Oude Muziek Utrecht. Andere vooraanstaande muziekfestivals waarop La Sfera Armoniosa speelde zijn het Festival van Vlaanderen, het Festival d'Ambronay, de Musikfestspiele Potsdam Sanssouci en het Monteverdi Festival Cremona. La Sfera Armoniosa verzorgde verschillende hedendaagse premières van bijna vergeten opera's, zoals *L'Ipemestra* van Cavalli.

Nederlands Kamerkoor

Het Nederlands Kamerkoor, opgericht in 1937 door Felix de Nobel, is een internationaal geprezen ensemble dat zich richt op het a-cappellarepertoire van de vroege middeleeuwen tot heden. In de afgelopen seizoenen heeft het Nederlands Kamerkoor aan verschillende componisten opdrachten verleend. Wereldpremières van werken van Sir John Tavener, James MacMillan, Edith Canat de Chizy en Gija Kancheli zijn door de pers met enthousiasme ontvangen. In 2005 werd Peter Dijkstra vaste gastdirigent en de Vlaamse oudmuziekspecialist Paul van Nevel honorair gastdirigent van het koor. Dirigent Klaas Stok is in datzelfde jaar benoemd tot koorleider. Het Nederlands Kamerkoor werkt met regelmaat samen met dirigenten als Marcus Creed, Ed Spanjaard en Reinbert de Leeuw en treedt op met gezelschappen als het Askol|Schönberg, het Nieuw Ensemble, het Koninklijk Concertgebouworkest, het

Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Orkest van de Achttiende Eeuw. Tournees hebben het Nederlands Kamerkoor naar onder meer Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten gevoerd.

Mike Fentross leiding

Mike Fentross werkt sinds 1988 als luitist en hij is sinds 1999 muzikaal leider van La Sfera Armoniosa. Hij speelde samen met onder anderen Ton Koopman, Marion Verbruggen, Frans Brügggen, Jos van Veldhoven, Roel Dieltiens, Janine Jansen en William Christie. In 1999 debuteerde Mike Fentross als dirigent in een productie van de Nieuwe Opera Academie met de opera *La Dafne* van Marco da Gagliano. In augustus 2006 dirigeerde hij tijdens de jubileumproductie van het Holland Festival Oude Muziek Utrecht de moderne wereldpremière van de opera *L'Ipemestra* van Cavalli. Fentross heeft onder meer Monteverdi's *Maria Vespers*, Schönbergs *Pierrot Lunaire* en Pergolesi's *Stabat Mater* gedirigeerd. In 2004 ontving Fentross een beurs om zich verder te kunnen ontwikkelen als dirigent en zijn werkgebied uit te breiden met het klassieke orkestrepertoire. Mike Fentross is als hoofdvakdocent luit en ensemblespel verbonden aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

Toelichting

Monteverdi en zijn revolutionaire tijdperk

Tijdens het leven van Claudio Monteverdi woedde in Europa de Tachtigjarige Oorlog, die begon met de opstand van de Nederlanden tegen Filips II, en het Heilige Roomse Rijk in verval bracht. Protestanten en katholieken belaagden elkaar, en Galilei bewees dat de aarde niet het centrum van het heelal was. Ook in de muziek vond een revolutie plaats. Het polyfone ideaal van zelfstandige en elkaar imiterende melodieën, dat in de kerkmuziek tot hoge kunst was geworden, kreeg concurrentie van het wereldlijke madrigaal en de opera. De toekomst van de muziek lag niet meer bij gebalanceerde koorzang, maar bij tekstuitbeelding en uitdrukking van emoties door solisten en hun

instrumentale begeleiders.

De chirurgijn Baldassar Monteverdi liet zijn zoon studeren aan de universiteit van Cremona, maar Claudio ging toch liever in de leer bij kapelmeester Ingegneri. Hij leerde strijkinstrumenten bespelen en in 1582 publiceerde hij, vijftien jaar oud, een bundel motetten. Monteverdi had duidelijk affiniteit met wereldlijke muziek, want al snel verscheen zijn eerste madrigaalboek. Een aanstelling als violist bracht hem in 1590 naar het hof van de Gonzaga's in Mantua, waar hij nog meer madrigaalboeken componeerde, en waar in 1607 ook zijn succesvolle opera *Favola d'Orfeo* klonk. Met de uitgave van zijn *Missa In illo tempore* en **Vespro della Beata Vergine** probeerde Monteverdi in 1610 tevergeefs voet aan de grond te krijgen in Rome. In 1613 had hij wel geluk in Venetië, waar hij werd aangesteld als kapelmeester van de San Marco, een prestigieuze positie die hem terugbracht bij de kerkmuziek. Voor dezelfde stad componeerde Monteverdi de nog steeds imponerende opera's *Il ritorno d'Ulisse in patria* en *L'Incoronazione di Poppea*.

Vesper voor Maria

De vesper is een gebedsdienst die wordt gehouden bij het vallen van de avond, en bestaat uit de lezing van afwisselend hymnes en psalmen. Monteverdi's toonzetting opent met de traditionele aanhef *Deus in adiutorium*, waarna het koor als een bazuin losbarst boven de instrumentale fanfare waarmee ook *L'Orfeo* opent. Het koor zingt meest reciterend in *Dixit Dominus*, de psalm waarin God toezegt de vijand tot een voetenbank voor zijn Zoon te zullen maken; voor het eerst klinken ook solisten en instrumentale tussenspelen. *Nigra sum* neemt tekst uit het hooglied, het van erotiek vervulde Bijbelboek. Een jonge vrouw weet zich begeerd door koning Salomo, die haar uitnodigt van de lente te genieten; Monteverdi maakt er een aria van die in een opera niet zou misklinken. Het gebruik van hoogliedteksten houdt verband met Maria's prominente plaats binnen hetatholicisme. In de zestiende eeuw verschenen

veel hoogliedmotetten, maar Monteverdi gaat een stap verder: een zanger krijgt, binnen de muren van de kerk, ruimte voor muzikale verleiding; destijds beslist revolutionair! De psalm *Laudate pueri* is een dansante zaligprijzing van de almachtige God, waarvoor Monteverdi de in Venetië ontwikkelde meerkorigheid inzet. De kapelmeester moet goede zangers hebben gehad, want vanuit de twee koren klinken virtuoze solo's. *Pulchra es*, een duet voor twee sopranen, neemt een hoogliedtekst over volmaakte vrouwelijke schoonheid, maar ook over verzengende ogen die een minnaar doen vluchten, een woord dat de madrigalist Monteverdi niet onbenut laat.

De glorie van Jeruzalem wordt gevierd in de psalm *Laetatus sum*: het koor is weer bijeen, maar in alle partijen schitteren solisten. Dat drie tenoren een goede combinatie zijn, bewees Monteverdi ruim voor het WK voetbal van 1990 met *Duo seraphim*, waarin drie serafijnen hun status als hooggeplaatste engelen muzikaal waarmaken. De psalm *Nisi Dominus* stelt dat zonder Gods hulp een stad niet kan bestaan, en Monteverdi trekt een ware muur van tweekorigheid op. Deze valt symbolisch uiteen als de koren na elkaar gaan zingen, en herstelt zich als de mens gezegend wordt met nakomelingen. De echotechnieken, die Monteverdi voor *L'Orfeo* had ontwikkeld, komen van pas in de hymne *Audi coelum*, als de biddende mens zich in bewondering voor Maria ten hemel wendt. Met de tweekorige psalm *Lauda Jerusalem* laat Monteverdi de inwoners van de heilige stad geen andere keus dan God opgewekt te prijzen. De eveneens tweekorige Maria-hymne *Ave maris stella* wordt gevolgd door orkestmuziek, waar het eenstemmig gezongen *Sancta Maria* doorheen klinkt. Het *Magnificat*, Maria's lofprijzing van God uit het evangelie van Lukas, voert ons tot slot nog eenmaal langs alle muzikale weelde die Rome in 1610 aan zich voorbij had laten gaan.

Arjan van Dijk